

Формування інвестиційної стратегії в умовах динаміки ринкових змін у борошномельно-круп'яній і комбікормовій промисловості

Анотація: розроблено процес формування стратегії діяльності господарюючого суб'єкта, включаючи інвестиційну стратегію, з урахуванням особливостей сучасного етапу розвитку борошномельно-круп'яної і комбікормової промисловості та характеристик його життєвого циклу.

Ключові слова: інвестиційна стратегія, інвестиційні ресурси, життєвий цикл, галузева диверсифікація.

І. Вступ. Інвестиційна діяльність підприємств борошномельно-круп'яної і комбікормової промисловості є процесом досить тривалим і тому повинна здійснюватися з урахуванням певної перспективи. Формування напрямів цієї діяльності з урахуванням перспективи і є процесом розробки інвестиційної стратегії.

Поняття стратегії діяльності підприємства, включаючи й інвестиційну стратегію, увійшло до економічної теорії близько 40 років тому, коли значно прискорилися темпи суспільного розвитку і науково-технічного прогресу. В умовах більш швидкої зміни зовнішнього середовища підприємств з'явилась необхідність не тільки оперативного реагувати на ці зміни, але й розробляти моделі свого розвитку з урахуванням прогнозованих змін.

У сучасній економічній літературі існує два принципових підходи до визначення терміну «стратегія діяльності». Одні автори розглядають його як «процес формування довгострокових цілей і вибору шляхів їх досягнення» [1, 2]; інші — лише як «набір правил для прийняття рішень, якими підприємство керується у своїй діяльності, або як засіб для досягнення мети» [3, 4].

Ми вважаємо, що більш логічним є практикування поняття стратегії, що включає як процес формування довгострокових цілей, так і процес розробки шляхів їх реалізації. З урахуванням цих принципових положень, під інвестиційною стратегією підприємств борошномельно-круп'яної і комбікормової промисловості ми будемо розуміти формування довгострокових цілей інвестиційної діяльності даних підприємств та вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення.

Слід відмітити, що процес стратегічного управління інвестиційною діяльністю підприємств даної галузі промисловості, тобто процес розробки їх інвестиційної стратегії, отримує свою подальшу конкретизацію в процесі тактичного управління цією діяльністю шляхом формування інвестиційного портфеля підприємств. На відміну від інвестиційної стратегії, формування інвестиційного портфеля є середньостроковим управлінським процесом, що здійснюється в рамках стратегічних рішень і поточних фінансових можливостей підприємства [1, 3]. В свою чергу, процес тактичного управління інвестиційною діяльністю підприємств даної галузі знаходить своє більш детальне відображення в оперативному управлінні реалізацією окремих інвестиційних програм і проектів. Таким чином, розробка інвестиційної стратегії є тільки першим етапом процесу управління інвестиційною діяльністю борошномельного, круп'яного чи комбікормового підприємства.

Розробка інвестиційної стратегії даних підприємств, хоча, в основному, і зорієнтована на довгострокові цілі, включає також окремі середньострокові і короткострокові елементи, які в майбутньому ведуть до розробки конкретних управлінських рішень і реалізації інвестиційних програм і проектів. Так, наприклад, в процесі розробки інвестиційної стратегії підприємств борошномельно-круп'яної і комбікормової промисловості може бути передбачене збільшення частки реальних інвестицій у виробничій сфері на протязі 5 років до 40 %, в тому числі у середньостроковому періоді до 30 %, а в короткостроковому до 20%.

II. Постановка завдання. Дослідити, обґрунтувати та сформулювати інвестиційну стратегію підприємств борошномельно-круп'яної і комбікормової промисловості у сучасних умовах господарювання.

III. Результати. Формування інвестиційної стратегії в борошномельно-круп'яній і комбікормовій промисловості є досить складним

творчим процесом. Насамперед, формування стратегії базується на прогнозуванні окремих умов здійснення інвестиційної діяльності (інвестиційного середовища) і кон'юнктури інвестиційного ринку як в цілому, так і у розрізі окремих його сегментів. Воно є процесом досить трудомістким і вимагає значних витрат часу, коштів та відповідної кваліфікації виконавців аналізу.

Складність цього процесу полягає також у тому, що при формуванні інвестиційної стратегії відбувається обширний пошук і оцінка альтернативних варіантів інвестиційних рішень, що найповніше відповідають іміджу підприємства та завданням його розвитку. Певна складність формування інвестиційної стратегії полягає також у тому, що вона не є змішаною, а вимагає постійного коректування з урахуванням зовнішніх умов, що постійно змінюються, і нових можливостей зростання підприємств даної галузі промисловості.

Вихідною передумовою формування інвестиційної стратегії є загальна стратегія економічного розвитку підприємства. По відношенню до неї інвестиційна стратегія носить підлеглий характер і повинна бути узгоджена з нею за цілями та етапами реалізації. Інвестиційна стратегія при цьому розглядається як один із головних факторів забезпечення ефективного розвитку підприємства у відповідності до обраної ним загальної економічної стратегії. На жаль, на жодному з існуючих борошномельно-круп'яних підприємств Одеської області не розробляється загальна стратегія економічного розвитку підприємства на п'ятирічний період, що зумовлено, в основному, нестабільною економічною ситуацією в Україні.

Процес розробки інвестиційної стратегії даних підприємств включає ряд послідовних етапів: 1) визначення періоду формування інвестиційної стратегії; 2) формування стратегічних пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності; 3) розробка найбільш ефективних шляхів реалізації стратегічних цілей інвестиційної діяльності; 4) конкретизація інвестиційної стратегії за періодами її реалізації; 5) оцінка розробленої інвестиційної стратегії.

Початковим етапом розробки інвестиційної стратегії підприємств є визначення загального періоду її формування. Цей період залежить від ряду умов. Головною умовою визначення періоду формування інвестиційної стратегії є передбачуваність розвитку економіки в цілому та інвестиційного ринку зокрема.

В умовах нинішнього нестабільного (а за окремими напрямками — непередбачуваного) розвитку економіки України цей період не може бути занадто довгим і в середньому не може виходити за рамки 3–5 років (для порівняння слід відмітити, що інвестиційна стратегія великих підприємств Франції, Італії, Іспанії, Німеччини розробляється на період 10 років).

Важливою умовою визначення періоду формування інвестиційної стратегії є тривалість періоду, що приймається для формування загальної стратегії підприємства. Оскільки інвестиційна стратегія носить по відношенню до неї супідрядний характер, вона не може виходити за рамки цього періоду (більш короткий період формування інвестиційної стратегії допускається, оскільки заключні етапи економічної стратегії підприємства можуть не вимагати змін у інвестиційній діяльності).

Однією із умов визначення періоду формування інвестиційної стратегії підприємства є його галузева належність. Результати досліджень окремих фірм США показують, що найбільший період (понад 10 років) характерний для розробки інвестиційної стратегії інституційними інвесторами (інвестиційними фондами і компаніями); менший період (5–10 років) характерний для фірм, що здійснюють свою діяльність у сфері виробництва засобів виробництва та добувних галузях промисловості; найкоротший період (3–5 років) характерний для підприємств, які здійснюють свою діяльність у сфері виробництва споживчих товарів, роздрібно́ї торгівлі і послуг [3]. Очевидно, і в наших умовах таку галузеву диференціацію середнього періоду формування інвестиційної стратегії слід вважати доцільною.

І нарешті, однією з умов визначення періоду формування інвестиційної стратегії є розмір підприємства. Інвестиційна діяльність на більш тривалий період прогнозується на більших підприємствах. Таким чином, оскільки існуючі хлібоприймальні підприємства, елеватори, комбінати хлібопродуктів діють в умовах непрогнозованого ринкового середовища, діють у галузі виробництва товарів народного споживання, є середніми за розміром, то найоптимальніший період формування їх інвестиційної стратегії — 5 років.

Формування стратегічних цілей інвестиційної діяльності повинно виходити, насамперед, із цілей загальної стратегії економічного розвитку. Ці цілі можуть бути сформовані у вигляді забезпечення

приросту капіталу; зростання рівня прибутковості інвестицій і суми доходу від інвестиційної діяльності; зміни пропорцій у формах реального і фінансового інвестування; зміни технологічної і виробничої структури капітальних вкладень; зміна технологічної і відтворювальної спрямованості інвестиційних програм тощо.

При цьому формування стратегічних цілей інвестиційної діяльності повинно бути пов'язаним із стадіями життєвого циклу товару і цілями господарської діяльності підприємств борошномельно-круп'яної і комбікормової промисловості (табл. 1).

Виходячи з даних таблиці, а також з того, що більшість даних підприємств Луганської області знаходяться на стадії «кінцевої зрілості», можна сформулювати систему стратегічних цілей господарської та інвестиційної діяльності.

Головною метою загального економічного розвитку є галузева диверсифікація діяльності з метою підтримання її росту.

Основною метою поточної господарської діяльності є забезпечення збалансованого зростання прибутку і підтримання такого його рівня, який уможливив би надходження коштів на рахунок для розрахунків за поточними зобов'язаннями, здійснення необхідних і бажаних інвестицій та певну суму доходу власникам підприємства, що в кінцевому підсумку забезпечило б зростання вартості підприємства.

Основною метою інвестиційної діяльності підприємств борошномельно-круп'яної і комбікормової промисловості є інвестування у обсягах, які забезпечують технічне переозброєння і широкомасштабне фінансове інвестування.

З даного етапу витікає наступний — розробка найефективніших шляхів реалізації стратегічних цілей інвестиційної діяльності даних підприємств. Даний етап здійснюється за двома напрямками. Один із них охоплює розробку стратегічних напрямів інвестиційної діяльності, а другий — розробку стратегії формування інвестиційних ресурсів.

Розробка стратегічних напрямів інвестиційної діяльності послідовно вирішує такі завдання: 1) визначення співвідношення різних форм інвестування на окремих етапах перспективного періоду; 2) визначення галузей спрямованості інвестиційної діяльності; 3) визначення регіональної спрямованості інвестиційної діяльності.

Таблиця 1. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ЦІЛЯМИ ЗАГАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ І ЖИТТЄВИМ ЦИКЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Характер мети	Стадії життєвого циклу підприємства						
	Народження	Дитинство	Юність	Рання зрілість	Кінцева зрілість	Старіння	Відродження
1. Головна мета загальної стратегії економічного розвитку	Проникнення	Закріплення на ринку	Істотне розширення свого сегменту на ринку	Подальше розширення свого сегменту на ринку і регіональна диверсифікація діяльності	Галузева диверсифікація діяльності з метою підтримання певного її росту	Забезпечення стабілізації обсягу діяльності	Істотне оновлення форм і напрямів діяльності
2. Основна мета поточної господарської діяльності	Забезпечення виживання при збитковій діяльності	Забезпечення беззбиткової діяльності	Забезпечення високих темпів зростання прибутку з виходом на середню його норму	Забезпечення системного росту прибутку з виходом на оптимальний його рівень	Забезпечення збалансованого росту прибутку і підтримання оптимального рівня	Забезпечення зростання прибутку, платоспроможності і фінансової стійкості	Забезпечення умов для високих темпів зростання прибутку

Характер мети	Стадії життєвого циклу підприємства						
	Народження	Дитинство	Юність	Рання зрілість	Кінцева зрілість	Старіння	Відродження
3. Основна мета інвестиційної діяльності	Забезпечення достатнього обсягу початкових реальних інвестицій у формі капітальних вкладень	Завершення початкового реального інвестування у формі капітальних вкладень	Забезпечення розширення діяльності за рахунок нового реального інвестування і початку фінансового інвестування	Продовження реального інвестування для розширення діяльності при істотному розширенні обсягу і форм фінансового інвестування	Забезпечення інвестування у обсягах, що забезпечують технічне переозброєння і широкомасштабне фінансове інвестування	Забезпечення реального і фінансового інвестування у розмірах, що забезпечать збереження необхідного обсягу діяльності	Широкмасштабне реальне інвестування, пов'язане з різними формами диверсифікації діяльності

Визначення співвідношення різних форм інвестування на окремих етапах перспективного періоду пов'язане, насамперед, із функціональною спрямованістю діяльності компанії (фірми). Так, основною формою інвестування інвестиційних фондів і компаній буде інвестування у цінні папери, а у підприємств, які здійснюють виробничу діяльність, в тому числі і в борошномельно-круп'яні і комбікормові, переважною формою інвестування буде реальне інвестування. Саме ця форма інвестування дозволяє їм розвиватися найвищими темпами, освоювати випуск нових видів продукції, проникати на нові товарні і регіональні ринки. Фінансові інвестиції виробничих підприємств пов'язані ж, як правило, з короткостроковими вкладеннями тимчасово вільних грошових коштів з метою встановлення контролю або впливу на діяльність партнерів та конкурентів.

Співвідношення різних форм інвестування залежить також від життєвого циклу підприємства. Так, для підприємств борошномельно-круп'яної і комбікормової промисловості на стадії «Народження» і «Дитинства» можливі лише реальні інвестиції, на стадії «Юність» уже тільки розпочинаються фінансові інвестиції. Для стадії «Ранньої зрілості», на якій знаходиться переважна більшість досліджуваних підприємств даної галузі промисловості Луганської області, рекомендується істотне розширення обсягу і форм фінансового інвестування.

І, нарешті, вплив на співвідношення реальних і фінансових інвестицій здійснює загальний стан економіки, який визначає кон'юнктуру інвестиційного ринку. В умовах нестабільного розвитку економіки, високих темпів інфляції, постійних змін у податковій політиці, ефективність реального інвестування істотно знижується при одночасному зростанні інвестиційних ризиків. У такі періоди найбільш ефективними є короткострокові фінансові інвестиції (звичайно, за умови, що їх доходність перевищує темпи інфляції).

Визначення галузевої спрямованості інвестиційної діяльності підприємств борошномельно-круп'яної і комбікормової промисловості є найскладнішим завданням розробки інвестиційної стратегії. Воно потребує ретельної підготовки до прогнозування інвестиційної діяльності у взаємозв'язку із загальною стратегією економічного розвитку. Насамперед, слід дослідити доцільність галузевої концентрації або диверсифікації. Стратегія галузевої концентрації може бути використана на перших чотирьох стадіях життєвого циклу підприємства,

оскільки за сприятливих обставин вона здатна зберегти найвищі темпи виробничого розвитку або збільшення капіталу. На наступних етапах життєвого циклу підприємства по мірі задоволення потреб у продукції основного кола споживачів на її зміну повинна прийти стратегія галузевої диверсифікації інвестиційної діяльності.

Для борошномельно-круп'яної і комбікормової промисловості Луганської області, підприємства якої знаходяться на стадії ранньої зрілості, найефективнішою буде диверсифікація інвестиційної діяльності у суміжні галузі: виробництво нових видів та сортів борошна, круп швидкого приготування, сухих сніданків, білкових вітамінних добавок, екструдованих комбікормів. Крім того, одним із напрямів диверсифікації інвестиційної діяльності є придбання цінних паперів у сфері фінансових послуг.

Визначення регіональної спрямованості інвестиційної діяльності при розробці інвестиційної стратегії борошномельно-круп'яної і комбікормової промисловості пов'язане, насамперед, із такою умовою, як розмір підприємства. Переважна більшість невеликих підприємств і значна частина середніх здійснюють свою діяльність у межах одного регіону за місцем проживання інвесторів. Для підприємств, які є середніми за розміром, можливості регіональної диверсифікації інвестиційної діяльності (особливо у сфері регіонального інвестування) обмежені через недостатній обсяг інвестиційних ресурсів та складності в управлінні інвестиційною та господарською діяльністю. Принципова можливість регіональної диверсифікації для даної галузі можлива лише при фінансових інвестиціях в інші регіони, однак їх обсяг у підприємств невеликий, тому інвестиційні рішення щодо регіональної диверсифікації можуть прийматися не в рамках стратегії, що розробляється, а при формуванні інвестиційного портфеля, тобто на стадії тактичного управління інвестиційною діяльністю.

Другим напрямом розробки найефективніших шляхів реалізації стратегічних цілей є розробка стратегії формування інвестиційних ресурсів.

Всі напрями і форми інвестиційної діяльності підприємств галузі здійснюються за рахунок інвестиційних ресурсів, що формуються ними. В даному випадку інвестиційними ресурсами є всі види грошових та інших активів, які залучаються для здійснення вкладень в об'єкти інвестування.

Стратегія формування інвестиційних ресурсів є важливим складовим елементом не тільки інвестиційної, але й фінансової стратегії даних підприємств. Розробка такої стратегії повинна забезпечити безперерйну інвестиційну діяльність у запланованих обсягах; найефективніше використання власних фінансових засобів, які спрямовуються на дані цілі; а також фінансову стійкість підприємств у довгостроковій перспективі.

Розробка стратегії формування інвестиційних ресурсів підприємств борошномельно-круп'яної і комбікормової промисловості включає, в свою чергу, ряд послідовних етапів:

- 1) прогнозування потреби у загальному обсязі інвестиційних ресурсів;
- 2) дослідження можливостей формування інвестиційних ресурсів за рахунок різних джерел;
- 3) визначення методів фінансування окремих інвестиційних програм і проектів;
- 4) оптимізація структури джерел формування інвестиційних ресурсів.

IV. Висновки. На даний час підприємства борошномельно-круп'яної і комбікормової промисловості не мають ні потрібної кількості власних інвестиційних ресурсів, ні можливостей їх залучення. Тому при розробці інвестиційної політики стоїть завдання виділення пріоритетних напрямів, без яких розвиток галузі у перспективі буде неможливим.

Для створення сприятливих умов інвестиційного середовища держава повинна застосовувати ряд фіскальних заходів: забезпечення за допомогою регулювання цін справедливого розподілу прибутку між виробниками зерна, його переробниками, торгівлею і державою; надавати податкові пільги лише тим підприємствам, які будуть здійснювати інвестиції у розвиток матеріально-технічної бази та науково-технічні розробки; уникнення подвійного оподаткування прибутку в акціонерних товариствах; стимулювання використання податкового кредиту на здійснення поточних інвестицій; встановлення кредитних ставок, доступних для підприємств борошномельно-круп'яної і комбікормової промисловості; надання дотацій і субсидій тим підприємствам галузі, які проводять активну інвестиційну політику; страхування повинно відшкодувати в галузі не менше 50 % втрат;

здійснення індикативного планування та гнучкої протекціоністської політики щодо галузі; посилення державного контролю за якістю її продукції. Оскільки більшість підприємств борошномельно-круп'яної і комбікормової промисловості знаходиться на стадії ранньої зрілості, основною метою їх інвестиційної діяльності є забезпечення інвестування у обсягах, що забезпечують технічне переозброєння і широкомасштабне інвестування.

Сформована інвестиційна стратегія підприємств борошномельно-круп'яної і комбікормової промисловості в економіці трансформації, яка включає наступні етапи: визначення періоду формування інвестиційної стратегії, формування стратегічних пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності, розробка найбільш ефективних шляхів реалізації стратегічних цілей інвестиційної діяльності, конкретизація інвестиційної стратегії за періодами її реалізації, оцінка розробленої інвестиційної стратегії.

Література

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент. – Киев: «ИТЕМ», «Юнайтед Лондон Трейд Лимитед». – 1995. – 448 с.
2. Гарнер Д., Оуэн Р., Конвей Р. Привлечение капитала: Пер. с англ. – М.: «Джон Уайли энд Санз». – 1995. – 580 с.
3. Ансофф И. Стратегическое управление. – М.: «Экономика». – 1989. – 478 с.
4. Идрисов А. Б., Картышев С. В., Постников А. В. Стратегическое планирование и анализ эффективности инвестиций. – М.: НИД «Филин». – 1997. – 242 с.
5. Запотоchnий І. В., Захарченко В.І. Державне регулювання регіональної економіки / За заг. ред. проф. Захарченко В.І. – Харків: Одиссей. – 2003. – 592 с.
6. Захарченко В. И. Экономический механизм процесса нововведений. – Одесса: ИРЭНТИТ. – 1999. – 200 с.
7. Захарченко В. И., Вайсман В. А., Молина Е. В. Научно-технологическое прогнозирование и развитие региона. – Одесса: Наука и техника. – 2004. – 64 с.